

Vārdnīca 4. klasei

Temata nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
4.1.	Šūpuļdziesma	Šūpuļdziesma ir maiga, klusa dziesma, ko vecāki dzied bērniem pirms gulēšanas, lai tos ieaijātu, mierinātu.
	Aiju intonācijas	Mierīgas, šūpojošas, maigas intonācijas, kas atkārtojas, lai bērniņu varētu ieaijāt miegā.
	Transponēšana	Lai pielāgotu kādu melodiju augstāka vai zemāka diapazona balsij vai mūzikas instrumentam, reizēm nepieciešams mainīt tonalitāti. Tad to pašu melodiju pieraksta ar notīm vai spēlē citā tonalitātē.
4.2.	Rondo forma	Mūzikas forma (no itāliešu valodas – aplis, rotaļa), ko veido vienas tēmas (refrēna) atkārtojums, kas mijas ar katrreiz atšķirīgu tēmu (epizodi). Šīs formas vispārējā shēma ir ABACAD, kur A ir refrēns, bet B,C,D – epizodes.
	Tembrs	Tembrs jeb skaņas nokrāsa ir īpašība, ar ko atšķiras cita skaņa no citas. Var teikt, piemēram, patīkams, samtains tembrs.
4.3.	Patriotiska dziesma	Dziesma, kas izraisa patriotiskas izjūtas, liek domāt par savas tautas, valsts mīlestību.

Temata nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
4.4.	Sakrālā mūzika	Sakrālo mūziku var saukt arī par baznīcas mūziku, tai parasti ir reliģiska satura teksti un tā ir paredzēta atskaņošanai baznīcā.
	Ērģeles	Ērģeles ir taustiņinstrumenti, kas sastāv no daudzām dažāda izmēra stabulēm, pneimatiskās sistēmas, roku klaviatūrām (manuāļiem) un kāju klaviatūras (pedāļiem). Vienāda augstuma, bet dažādu tembru stabules veido ērģeļu reģistrus. Tos kombinējot, var radīt orķestrim līdzīgu, varenu skanējumu.
	Zvani	Zvans ir dobji skanošs instruments, kura iekšpusē esošā mēle, sitoties pret tā sienām, rada skaņu. Zvanus lieto gan mūzikā, gan sadzīvē, piemēram, baznīcu torņos zvana zvanus, lai visi pilsētas iedzīvotāji zinātu, cik ir pulkstenis.
	Partitūra	Daudzbalsīga skaņdarba nošu pieraksts tā, lai visas vienlaicīgi atskaņojamās notis atrastos uz vienas līnijas pa vertikāli. Parasti vienā partitūrā ir pierakstītas visiem instrumentiem vai balsīm paredzētās melodijas tā, lai visi vienlaicīgi varētu muzicēt un arī saprast, ko spēlē citi.
4.5.	Iztēle mūzikā	Katram cilvēkam ir dota spēja iztēloties. Mūzika var būt gan iztēles rezultāts, gan ierosinātājs. Piemēram, klausoties skaņdarbu, var iztēloties stāstus, notikumus, tēlus, dabas norises u. tml.
	Fantāzijas tēli	Tie ir izdomas tēli, ko var mūzikā parādīt vai arī, ko mūzika var izraisīt klausītājos.
	Fantastiskas būtnes mūzikā	Dažādi pārdabiski tēli, kurus attēlo konkrētu komponistu skaņdarbi. Arī katrs cilvēks var atspoguļot kādu pārdabisku būtni, izmantojot dažādus mūzikas izteiksmes līdzekļus, piemēram, mūzikā ar dažādām savdabīgām skaņām var attēlot spoku, milzi u. tml.
	Konsonanse	Divu vai vairāku skaņu saskanīga, labskanīga kopskaņa.
	Disonanse	Divu vai vairāku skaņu griezīga, disonējoša, nesaskanīga kopskaņa.

Temata nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
4.6.	Opera	Opera ir muzikāli dramatisks sacerējums, kurā sižetu, stāstu attēlo tikai dziedot un spēlē simfoniskais orķestris.
	Balets	Muzikāla izrāde, kurā mākslinieki stāsta sižetu ar dejas palīdzību, to pavada simfoniskā orķestra spēlētā mūzika, kas ir komponēta speciāli baleta izrādēm.
	Komponists	Cilvēks, kurš sacerējis mūziku (arī operai un baletam).
	Režisors	Cilvēks, kurš izplāno un iestudē visu darbību, kas notiek operā, baletā, teātrī vai filmā.
	Diriģents	Operā un baletā nepieciešams cilvēks, kas nodrošina to, lai visi spēlē reizē un ar vienotu domu, muzikālo attīstību.
	Orķestris	Katrā operas teātrī ir savs simfoniskais orķestris. Tam ir ļoti svarīga nozīme iestudējumu atskaņošanā. Pēc sastāva tas ir līdzīgs simfoniskajam orķestrim.
	Uvertīra	Uvertīra ir operas vai baleta priekšspēle, ko parasti spēlē orķestris, pirms vēl atvērušies aizkari.
	Solisti	Galveno lomu atveidotāji, kuriem uzticētas skaistas ārijas, solo dziedājumi, rečitatīvi.
	Ārija	Noslēgts lirisks skaņdarbs solo balsij (dažreiz vairākām balsīm) ar instrumentālo pavadījumu, parasti raksturīgs operās, kantātēs, oratorijās.
	Rečitatīvs	Runai līdzīgs dziedājums, kas bieži ievada āriju.
	Duets	Divu solistu saskanīgs dziedājums.
	Ansamblis	Vairāk nekā divu solistu saskanīgs dziedājums.
	Koris	Operās korim var būt visdažādākās lomas un uzdevumi, bet ļoti bieži koris pilda tautas vai kādas cilvēku grupas lomu.
	Librets	Literārs teksts, kas ir pamatā operas izrādei.

Temata nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
	Cēliens	Daļa no operas; parasti operā ir no diviem līdz četriem cēlieniem. Starp cēlieniem var būt starpbrīdis.
	Aina	Neliela daļa no cēliena, kāds posms no stāsta.
	Scenogrāfija	Teātra izrādes vai operas, baleta un citu skatuves uzvedumu vizuālais tēls, noformējums. Tajā ietilpst gan tērpi, gan skatuves dekorācijas, gan gaismas.
	Skatuve	Vieta operā vai baletā, kā arī teātros un koncertzālēs, kur uzstājas mākslinieki un notiek visa darbība.
	Orķestra bedre	Operā priekšā pirms skatuves ir izbūvēta bedre, kurā spēlē simfoniskais orķestris. Tas nepieciešams, lai orķestri varētu labi dzirdēt gan mākslinieki, gan skatītāji.
	Re minors	Minora skaņkārtā, kas sākas no skaņas re. Re minorā ir tādas pašas zīmes kā Fa mažorā. Re minors ir Fa mažora paralēlais minors.
4.7.	Mūzika animācijas filmā	Jebkāds muzikālais noformējums, kas dzirdams, skatoties animācijas filmas.
4.8.	Sib mažors	Mažora tonalitāte, kam ir divi bemoli pie atslēgas – sib un mi ^b , sākas ar skaņu – sib. Sib ir I pakāpe.
	Re mažors	Mažora tonalitāte, kam ir divi diēzi pie atslēgas – fa [#] un do [#] , sākas ar skaņu – re. Re ir I pakāpe.
	Nošu apzīmējumi ar burtiem	Tos sauc arī par nošu burtu apzīmējumiem. Līdzīgi kā alfabētā, burti sakārtoti pēc kārtas, sākot ar skaņu la–a; si–b; do–c; re–d; mi–e; fa–f; sol–g.
4.9.	Tautasdziesma	Tautasdziesma vai daina ir tautā mutvārdos izplatīta dziesmu folklorā. Tās ir individuāli sacerētas un no paaudzes paaudzē izplatītas četrkrāsas vai garākas dziesmas, kurās atspoguļota visa cilvēku dzīve un tas, kas visapkārt – daba, darbs u. tml.
	Origināldziesma	Dziesma, kurai zināms komponists.